

Елеусіз Айгүл Бейбітқызының
«8D01703 – Шетел тілі: екі шетел тілі» бағдарламасы бойынша философия
докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған
«Exploring EFL teachers' media literacy in Kazakhstan: a case study» атты
тақырыбындағы диссертациясының
АНДАТПАСЫ

Жұмыстың жалпы сипаттамасы. Зерттеу жұмысы Қазақстандағы ағылшын тілі пәні мұғалімдерінің медиасауаттылықты (МС) сыныптағы оқу процесінде қалай түсініп, жүзеге асыратынын қарастырады. Зерттеу елімізде тілдік білім беруді жаңғырту және оқушылардың цифрлық құзыреттерін дамытуға бағытталған отандық білім беру реформалары жағдайында жүргізілді. Бұл зерттеуде МС тек педагогикалық тәсіл ретінде ғана емес, сонымен қатар оқушылардың сыни ойлау қабілетін, этикалық жауапкершілігін және мәдениетаралық түсінігін қалыптастырудың маңызды құралы ретінде зерделенеді. Халықаралық зерттеулерде МС цифрлық қоғам жағдайындағы демократиялық қатысу мен өмір бойы білім алудың негізгі элементі ретінде кеңінен таныла бастады (UNESCO, 2021; OECD, 2024; Hobbs, 2022). Алайда, бұл ұғымның Қазақстандағы, оқу процесінде қолданылуы жеткілікті түрде зерттелмеген. Осы ғылыми олқылықтың орнын толтыру мақсатында, бұл зерттеу Қазақстанның ауылдық, қалалық және облыстық мектептеріндегі МС-ті жүзеге асыру тәжірибесіне терең талдау ұсынады.

Зерттеу аясында Yin (2018) ұсынған сапалы көпжағдайлы кейс-стади (multiple case-study) әдіснамасы негізінде ақпарат жиналып, талданды. Зерттеу аясында қалада (Qala), облыста (Oblys) және ауылда (Auyl) орналасқан үш түрлі мектептерде жұмыс істейтін алты ағылшын тілі мұғалімдерінің МС туралы түсініктері мен кәсіби тәжірибелері қарастырылады. Салыстырмалы талдау аясында мұғалімдердің МС-ты дамытуына ықпал ететін қолдаушы және шектеуші факторлар анықталды. Зерттеу барысында мұғалімдердің кәсіби сенімдері, тәжірибелері, институционалдық басымдықтармен, оқу бағдарламасы талаптарымен, инфрақұрылым жағдайымен және кең әлеуметтік-саяси контекспен өзара байланыста қарастырылады. Зерттеуге қатысушы мұғалімдер МС-ты тілдік оқыту процесіне енгізуде жоғары ынта мен шығармашылық танытқанына қарамастан, оны жүзеге асыру барысында бірқатар жүйелік кедергілерге тап болды. Олардың қатарында техникалық құрал-жабдықтардың жеткіліксіздігі, кәсіби дамуға жүйелі түрде қол жеткізу мүмкіндігінің шектеулілігі және оқу бағдарламасының қатаң талаптары бар.

Тақырыптың өзектілігі. Бұл зерттеу қазіргі ғылыми әдебиеттегі маңызды олқылықты толықтырады, өйткені МС шетел тілі ретінде ағылшын тілін оқыту тәжірибесінде ұғымдық тұрғыдан бірізді қалыптаспаған және біркелкі енгізілмеген күйінде қалып отыр, соның ішінде Қазақстан секілді дамушы және орталықтандырылған білім беру жүйелері жағдайында маңызды болып отыр. Халықаралық зерттеулер МС-тың сын тұрғысынан ойлауды, цифрлық азаматтықты және білім берудегі трансформациялық өзгерістерді дамытудағы маңызын атап өткенімен, аталған қағидаттардың тіл мұғалімдерінің күнделікті педагогикалық қызметінде қалайша жүзеге асырылатынын талдайтын зерттеулер әлі де аз (Hobbs, 2024; Pederson, 2023; Neira et al., 2024).

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, тұтастай қалыптасқан білім беру саясаты мен тұрақты кәсіби даму жүйесі жоқ жағдайларда мұғалімдер медианы терең аналитикалық немесе сын тұрғысынан талдауға бағытталған оқытуды дамытудың құралы ретінде емес, көбіне функционалдық немесе утилитарлық мақсатта пайдалануға бейім болады. Мұның негізгі себептеріне педагогтердің кәсіби даярлығының жеткіліксіздігі,

инфрақұрылымдық шектеулер, сондай-ақ қалалық және ауылдық мектептер арасындағы цифрлық ресурстарға қолжетімділік теңсіздігі жатады (Pereira & Moura, 2022; Liu et al., 2024; UNESCO, 2021). Осылайша, аталмыш зерттеу медиасауаттылықты (МС) мұғалімдердің нақты сыныптық жағдайларда қалай түсініп, іске асыратынын және олардың кәсіби ұстанымдары, ресурстарға қолжетімділігі мен институционалдық мәдениеті педагогикалық мүмкіндіктерді қалайша айқындайтынын эмпирикалық негізде талдайды. Зерттеу нәтижелері мұғалімдердің білім беру саясатындағы айқындалмаған талаптар, құрылымдық шектеулер және оқушылардың сан алуан білім беру қажеттіліктері жағдайында әрекет ете отырып, жаһандық білім беру дискурстары мен жергілікті сыныптық жағдаят арасындағы қайшылықтарды қалайша үйлестіретінін тереңінен ашып көрсетеді. Мемлекеттік дәрежедегі актуалдылығын бөлек, бұл зерттеу халықаралық ғылыми қоғамдастық үшін де құнды болып табылады, өйткені анықталған мәселелер аз зерттелген көптеген дамушы білім беру жүйелеріне тән ортақ жағдайларды сипаттайды (Dadakhonov, 2024; Coşkun, 2021). Көптілді және ресурстық мүмкіндіктері шектеулі контекстерде МС енгізу үдерісінің жүзеге асырылуын сипаттай отырып, бұл зерттеу білім беру саясатын әзірлеушілер, мұғалім даярлау саласындағы мамандар және зерттеушілер үшін оқу бағдарламаларын жетілдіруге, кәсіби даярлау жүйесін дамытуға және МС интеграциясы бойынша болашақ ғылыми ізденістерге берік эмпирикалық негіз бола алады.

Әдістемелік тұрғыдан алғанда, осы зерттеу шеңберінде әзірленген *Медиасауаттылықтың кіріктірілген педагогикалық тәжірибелер моделі* (Integrated Media Literacy Practices Framework) мектепте ағылшын тілін шетел тілі ретінде оқытуда МС тәжірибелерін талдауға арналған бірегей, контекстке негізделген аналитикалық құрылым ұсынады. Simons et al. (2017) мен Driesen et al. (2014) модельдеріне сүйене отырып, ұсынылған негіздеме өзара сабақтас үш бөліктен тұрады: медианы пайдалану, медианы түсіну және медиаконтентті жасау. Аталмыш бөліктердің маңыздылығы МС-ты тұрақты дағдылар жиынтығы ретінде емес, педагогикалық тәжірибелердің динамикалық жүйесі ретінде іске асыруында жатыр. Шетел тілін оқыту контекстінде *медианы пайдалану* барлық макроқұзыреттерді дамыту үшін қажетті тілдік кірісі мол оқу ортасын қалыптастыруға мүмкіндік береді (Sadiku, 2015; Ali, 2022); *медианы түсіну* мультимодальды мәтіндермен сыни тұрғыдан жұмыс жүргізуді жетілдіреді (Kellner & Share, 2007; UNESCO, 2021); *медиаконтентті жасау* өнімді әрі мультимодальды бірегейлік арқылы оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігі мен агенттігін күшейтеді (Isakova, 2024; Nehe et al., 2025). Осы үш бөлік бірлесе отырып, әртүрлі білім беру контекстерінде салыстырмалы талдау жүргізуге мүмкіндік беретін тұтас аналитикалық негізді қалыптастырады және мұғалімдердің кәсіби ұстанымдары, ресурстық мүмкіндіктері мен институционалдық жағдайлары МС-ті нақты сыныптың жағдайында іске асыруды қалай айқындайтынын ашып көрсетеді. Ұсынылған модель көптілді әрі ресурстары шектеулі білім беру орта жағдайында медиасауаттылықты тілдік білім беру жүйесіне кіріктіруге арналған практикалық бағытталған әрі ауқымды қолдануға бейімделетін тәсіл ретінде халықаралық ғылыми дискурсқа өзіндік үлес қосады.

Зерттеудің концептуалдық және әдіснамалық негізі. Бұл зерттеу сындарлы медиасауаттылық (Freire, 1990; Kellner & Share, 2007; 2019), көпсауаттылық (multiliteracies) тұжырымдамасы (New London Group, 1996) және мұғалімнің кәсіби өзіндік тиімділігі теориясын (Bandura, 1994; Ajzen, 2020) біріктіретін пәнаралық концептуалдық негізге сүйенеді. Freire (1990) білім беруді бостандық тәжірибесі ретінде қарастыратын көзқарасына негізделген сындарлы медиасауаттылық дәстүрі оқушыларды мәтіндердің әлеуметтік, саяси және идеологиялық қырларын сұрақ қою арқылы пайымдайтын белсенді талдаушылар ретінде сипаттайды. Kellner & Share

ұсынған модель (2007; 2019) билік, репрезентация және идеологияны талдауға ерекше назар аударады, бұл медианың қабылдауды қалай қалыптастыратынын түсінуде шешуші мәнге ие бола алады. New London Group (1996) дамытқан көпсауаттылық тұжырымдамасы мультимодальды коммуникация мен мәдени алуандықтың маңызын айқындайды, бұл қазіргі ағылшын тілін оқыту практикасымен тікелей үндеседі. Мұғалімдердің кәсіби ұстанымдарының ықпалын есепке алу мақсатында, зерттеудің концептуалдық негізі Bandura (1994) өзіндік тиімділік теориясына сүйенеді, аталған теория мұғалімнің өз мүмкіндіктеріне деген сенімі сыныптағы педагогикалық практикаға қалай әсер ететінін түсіндіреді. Сонымен қатар, Ajzen (2020) жоспарланған мінез-құлық теориясы мұғалімдердің көзқарастары, қабылданатын әлеуметтік нормалар және мінез-құлықтық ниеттер MC-ты білім беру үдерісіне кіріктіру жөніндегі шешімдеріне қалай ықпал ететінін ашып көрсетеді.

Осы зерттеуде MC-тың тұжырымдалуы халықаралық концептуалды негіздерді де ескереді. Атап айтқанда, UNESCO (2021) және OECD (2021) құжаттарында MC қарқынды дамып отырған цифрлық орта жағдайында демократиялық қатысудың, этикалық өзара әрекеттестіктің және саналы азаматтықтың іргетасы ретінде қарастырылады. Аталған қағидаттар Қазақстандағы мұғалімдердің MC-пен өзара әрекеттесуін талдауға арналған контекстуалдандырылған модельді әзірлеуге негіз болды, ол өзара сабақтас үш бөлікті қамтиды: (1) медианы пайдалану, (2) медианы түсіну және (3) медиа арқылы қарым-қатынас жасау. Бірінші бөлік мультимодальдылық пен интермәтіндікті базалық деңгейде қамтиды; екіншісі репрезентация, деконструкция және мәтіндер арасындағы терең өзара байланыстарды интерпретациялау сияқты жоғары деңгейлі аналитикалық үдерістерге назар аударады; үшінші бөлік этикалық медиажасампаздықты, аудиторияны ескеру мен мақсатты коммуникацияны қамтиды. Бірлесе отырып, бұл бөліктер мұғалімдердің сыныптағы тәжірибе аясында медиасауаттылықты қалай түсініп, қалай іске асыратынын зерделеуге мүмкіндік беретін тұтас аналитикалық құрылымды қалыптастырады.

Осы концептуалдық негіз аясында жүргізілген зерттеу медиабілімге қолжетімділіктің теңсіздігіне, мектеп оқу бағдарламаларында MC-тың шеткері мәртебесіне және өтпелі әрі дамушы білім беру жүйелеріндегі эмпирикалық зерттеулердің тапшылығына қатысты халықаралық алаңдаушылықтарға ғылыми тұрғыдан жауап береді (UNESCO, 2013, 2021; OECD, 2021). Зерттеу MC-тың жаһандық қағидаттарының Қазақстандағы көптілді және ресурстық мүмкіндіктері шектеулі сынып жағдаятында қалай өзара байланысатынын талдайды. Ғылыми әдебиеттерде сапалы білім беру саясатын әзірлеу арқылы мұғалімдердің инновациялық әрекет ету мүмкіндіктеріне ықпал етуге болатындығы (Hobbs, 2022; UNESCO, 2013; Weninger et al., 2017), материалдық инфрақұрылым мен кәсіби даму жүйесінің MC интеграциясының тиімділігін айқындайтыны (Costa et al., 2017; Manfra & Holmes, 2020; OECD, 2025), ал мектептің кәсіби мәдениеті ондағы әріптестік, педагогикалық дербестік және өзгерістерге дайындық деңгейіне әсер ететіні (Lai & Pratt, 2004; Zhu, 2013; Zhang et al., 2014) көрсетілген. Осы концептуалдық пайымдаулар зерттеуде ағылшын тілі мұғалімдерінің MC-ын жеке кәсіби сенімдер жүйесі мен құрылымдық жағдайлардың өзара ықпалының нәтижесі ретінде түсіндіруге негіз болды.

Әдістемелік тұрғыдан зерттеу интерпретативтік бағдарға негізделген. Зерттеу дизайны мұғалімдердің күнделікті өмірдегі кәсіби тәжірибесіне және сыныптағы педагогикалық практиканың жағдаяттық сипатына басымдық берді (Denzin & Lincoln, 2018). Көпжағдайлы кейс-стади зерттеу әдіснамасы тікелей оқу-әдістемелік құрал әзірлеуді мақсат етпегенімен, ағылшын тілін оқытатын мұғалімдердің 73 сабағын жүйелі бақылау және олардың педагогикалық таңдаулары жөніндегі алты айға созылған рефлексивтік диалог барысы шетел тілі ретінде оқытылатын ағылшын тілі сабақтарына

МС-ты кіріктіруге арналған “Ағылшын тілі сабақтарында медиасауаттылықты енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдар (Handbook)” (бұдан әрі – Әдістемелік құрал) әзірлеуге негіз болды. Аталған практикалық құрал нақты сынып жағдаятында іске асырылатын стратегияларды қамтиды және зерттеу нәтижелерін Қазақстандағы ағылшын тілі мұғалімдеріне арналған қолданбалы әдістемелік ұсынымдар форматына көшіруге мүмкіндік береді. Осылайша, Әдістемелік құрал сыныптық оқытудың шынайы жағдайларын айқындай отырып, зерттеудің қатыспалы және практикаға негізделген ұстанымын бейнелейді.

Зерттеу жұмысының мақсаты. Осы зерттеудің мақсаты: (1) Қазақстандағы шетел тілі ретінде ағылшын тілін (EFL) оқытатын мұғалімдердің МС-ті әртүрлі мектептік контекстер аясында қалай түсініп, іске асыратынын зерделеу және (2) олардың көзқарастары мен педагогикалық практикаларына ықпал ететін факторларды айқындау болды. МС-тың демократиялық қатысу мен үздіксіз білім алудың негізі ретінде халықаралық деңгейде мойындалуы артып келе жатқанына қарамастан, оның Қазақстандағы ағылшын тілін оқыту үдерісінде кіріктірілуі әлі де шектеулі және жеткілікті дәрежеде зерделенбеген. Осылайша, медиасауаттылық формалды білім беру жүйесінде, әсіресе сыныптардағы ағылшын тілін оқыту жағдайында, әлі қалыптасу үстіндегі әрі мәні көбіне бірізді емес түсінілетін ұғым күйінде қалып отыр. Бұл олқылықты жою білім алушылардың тек тілдік құзыреттілікті ғана емес, сонымен қатар қазіргі күрделі медиалық ортада ақпаратты бағалау, интерпретациялау және өндіру үшін қажетті сындарлы қабілеттерін дамытуын қамтамасыз ету тұрғысынан ерекше маңызға ие.

Зерттеу сұрақтары. Жоғарыда белгіленген мақсаттарға сәйкес, зерттеу келесі зерттеу сұрақтары аясында құрылды:

1. Қазақстандағы ауылдық, қалалық және облыстық мектептерде қызмет ететін ағылшын тілін шетел тілі ретінде оқытатын мұғалімдердің медиасауаттылық ұғымын қалай қабылдайды және өздерінің педагогикалық тәжірибелерінде оның маңызын қалай бағалайды?
2. Ауылдық, қалалық және облыстық мектеп жағдаяттарында ағылшын тілі мұғалімдері медиасауаттылықты күнделікті оқыту үдерісінде қалай іске асырады?
3. Ауылдық, қалалық және облыстық мектеп жағдаяттарында ағылшын тілі мұғалімдерінің медиасауаттылықты қабылдауы мен оны жүзеге асыру тәжірибелерінде қандай айырмашылықтар байқалады?
4. Қазақстандағы әртүрлі мектеп жағдаяттарында ағылшын тілі мұғалімдері медиасауаттылықты түсіну мен тәжірибелеріне енгізуге ықпал ететін қандай жергілікті және сыртқы факторларды атап өтеді?

Зерттеу әдіснамасы. Зерттеу Yin (2018) және Stake (2006) еңбектеріне негізделген сапалық көпжағдайлы (multiple case study) дизайн шеңберінде жүргізіліп, негізгі талдау бірлігі ретінде жеке мұғалімдер қарастырылды. Қазақстандағы негізгі мектеп білім беру жүйесінің үш контрастты контексінен мақсатты іріктеу (purposeful sampling) арқылы барлығы алты ағылшын тілі мұғалімі таңдап алынды: ауылдық мектеп (Auyl), қалалық мектеп (Qala) және облыстық мектеп (Oblys). Деректерді жинау үдерісі мектеп директорларымен жүргізілген үш жартылай құрылымданған сұхбатты (semi-structured interview), 32 ағылшын тілі мұғалімінің қатысуымен өткен фокус-топтық талқылауларды (focus group discussions), сондай-ақ кейстік зерттеуге қатысқан алты мұғалімнің әрқайсысымен үш кезеңнен тұратын жеке тереңдетілген сұхбаттарды қамтыды. Медиасауаттылықтың сынып тәжірибесінде қалай көрініс табатынын анықтау

максатында кейс-мұғалімдер өткізген 73 сабаққа бақылау жасалып, осы сабақтарға сәйкес өздері жазған 73 рефлексивтік күнделік жазбасы жиналды (Janesick, 1998). Бұған қоса оқу бағдарламаларына, нормативтік-құқықтық құжаттарға және оқу-әдістемелік материалдарға жүргізілген құжаттық талдау (document analysis) мектеп деңгейіндегі мүмкіндіктер мен шектеулерді нақтылауға мүмкіндік берді. Зерттеу барысында автор зерттеушілік рефлексивтік күнделікте (Research journal) жазбаларды жүйелі түрде жүргізіп отырды. Аталған материалдардың жалпы көлемі 47 беттен тұрады және олар контекстуалдық бақылаулар мен аналитикалық пайымдауларды қамти отырып, алынған нәтижелерді талдауға септігін тигізді (Morrison, 2012).

Деректер индуктивті және дедуктивті тәсілдерді ұштастыратын итеративті үдеріс негізінде тақырыптық талдау (thematic analysis) арқылы өңделді (Braun & Clarke, 2006; 2019). Талдау барысында сұхбаттар, сабақ бақылаулары, рефлексивтік күнделіктер және құжаттар NVivo 12 бағдарламалық қамтамасыз етуінің көмегімен жүйелі түрде кодталды. Аналитикалық процедура аясында жеке кейстер ішіндегі (within-case) және кейстер арасындағы (cross-case) салыстырмалы талдаулар жүргізілді. Осы аналитикалық кадамдар мұғалімдердің МС-ты қабылдау ерекшеліктеріндегі, сыныптық оқыту практикасындағы, сондай-ақ үш түрлі мектептік контексте МС-тың іске асырылуына әсер ететін контекстуалдық факторлардағы қайталанатын үлгілерді анықтауға мүмкіндік берді.

Зерттеудің теориялық мәні. Бұл зерттеу Қазақстандағы ауылдық, қалалық және аймақтық мектептер жағдайында шетел тілі ретінде ағылшын тілін оқытатын мұғалімдердің МС-ты қалай түсініп, қалай іске асыратынын жүйелі түрде зерделеген алғашқы кешенді зерттеулердің бірі болып табылады. Зерттеу нәтижелері мұғалімдердің МС жөніндегі түсініктері әлі де толыққанды қалыптаспағанын және көбіне функционалдық сипатта болып, оның сыни және шығармашылық өлшемдерінің шектеулі деңгейде қамтылатынын көрсететін бірегей эмпирикалық деректер ұсынады. Сонымен қатар, зерттеу барысында әзірленген *Медиасауаттылықтың кіріктірілген педагогикалық тәжірибелер моделі* (Integrated Media Literacy Practices Framework) МС-ты қазіргі заманғы ағылшын тілін оқыту методикасының негізгі құрамдас бөлігі ретінде теориялық тұрғыдан тереңірек түсіндіруге мүмкіндік береді және ұқсас дамушы білім беру жүйелерінде одан әрі ғылыми зерттеулер жүргізуге берік негіз бола алады.

Зерттеудің тәжірибелік мәні. Зерттеу нәтижесінде 73 сабаққа жүргізілген бақылаулар мен мұғалімдермен өткізілген рефлексивтік диалогты қамтыған партисипативті үдеріс негізінде әзірленген *“Ағылшын тілі сабақтарында медиасауаттылықты енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдар* (Әдістемелік құрал)” дайындалды. Бұл құрал зерттеу қорытындыларын сынып тәжірибесіне қолдануға қолайлы стратегиялар, педагогикалық құралдар және рефлексивтік практикалар түрінде трансляциялауға мүмкіндік беретін қолданбалы өнім ретінде қалыптасты. Әдістемелік құрал мұғалімдердің кәсіби дамуын қолдауға бағытталған контекстке сезімтал модель ретінде пайдаланылып, мектептерге МС-ты ағылшын тілі оқу бағдарламасына жүйелі түрде кіріктіруге арналған құрылымдалған тәсілді ұсына алады.

Қорғауға ұсынылатын тұжырымдар.

1. Қазақстан мектептерінде ағылшын тілін оқыту тәжірибесі барысында мұғалімдер медиасауаттылықты көбіне функционалды-утилитарлық тұрғыда түсіндіреді, соның салдарынан медиа құралдары негізінен техникалық оқыту ресурстары ретінде қолданылып, оның сыни талдау мен шығармашылық әлеуеті толық іске асырылмауда.

2. Медиасауаттылықты оқыту үдерісіне кіріктіру фрагментарлы әрі контекстке тәуелді сипатқа ие, бұл мұғалімдердің кәсіби ұстанымдары, өзіндік тиімділік деңгейі, цифрлық құзыреттілігі, әдістемелік даярлығы сияқты жеке факторлар мен

институционалдық жағдайлардың (мектептік басымдықтар, оқу бағдарламаларының талаптары, инфрақұрылымдық қамтамасыз ету және кәсіби даму мүмкіндіктері) өзара ықпалымен айқындалады.

3. Ауылдық, қалалық және облыстық мектептерде медиасауаттылықты іске асыру үлгілері бір-бірінен елеулі түрде ерекшеленеді, бұл цифрлық ресурстар мен технологиялық қолжетімділіктің теңсіздігімен байланысты; сонымен қатар шектеулі - ресурстық жағдайда қызмет ететін педагогтер инфрақұрылымдық тапшылықты өздерінің бейімделген, креативтік педагогикалық стратегиялары арқылы ішінара еңсере алуға.

4. Медиасауаттылықты жүйелі түрде енгізуге кедергі келтіретін факторлар құрылымдық және мәдени-кәсіби сипатта болады, олардың қатарына ұлттық деңгейдегі тұтастай саяси нормативтердің болмауы, әдістемелік-нормативтік нұсқаулардың жетіспеушілігі, оқу бағдарламаларының қатаң регламенттелуі, инфрақұрылымдық теңсіздік, сондай-ақ мұғалімдердің кәсіби сенімділігі мен педагогикалық өзгерістерге даярлық деңгейінің әркелкілігі жатады.

5. Зерттеу аясында әзірленген “*Медиасауаттылықтың кіріктірілген педагогикалық тәжірибелер моделі*” (using media, understanding media, creating media) медиасауаттылықты педагогикалық тәжірибелердің динамикалық жүйесі ретінде сипаттайтын өзіндік аналитикалық құрылым болып табылады және түрлі білім беру контекстерінде медиасауаттылықты енгізуді салыстырмалы түрде зерттеуге мүмкіндік береді.

6. Медиасауаттылықты тиімді әрі орнықты енгізу тек жүйелік көзқарас қалыптасқанда ғана мүмкін болады: оған білім беру институттары деңгейінде медиасауаттылықты тілдік білім берудің негізгі құрамдас бөлігі ретінде мойындау, тәлімгерлік бағдарламаларды іске асыру, кәсіби қоғамдастықтар қалыптастыру және мұғалімдердің үздіксіз кәсіби дамуын қолдау жатады.

7. 73 ағылшын тілі сабағын бақылау мен мұғалімдермен жүргізілген ұзақ мерзімді рефлексивтік диалог нәтижесінде әзірленген Әдістемелік құрал мұғалімдердің кәсіби дамуын қолдаудың мектеп жағдайына сезімтал құралдың үлгісі болып табылады және зерттеу нәтижелерін нақты педагогикалық стратегиялар мен оқу құралдары түрінде трансляциялауға мүмкіндік береді.

8. Ағылшын тілін оқыту үдерісіне медиасауаттылықты кіріктіру Қазақстандағы білім алушылардың сыни ойлауын, цифрлық құзыреттілігін және медиамен этикалық тұрғыда өзара әрекет жасау қабілеттерін қалыптастырудың міндетті шарты болып табылады, әсіресе цифрлық трансформация мен жасанды интеллекттің қарқынды дамуы жағдайында бұл талап өзекті бола түсуде.

Зерттеудің жариялануы мен мақұлдануы. Осы докторлық диссертациялық зерттеудің нәтижелері халықаралық Scopus дерекқорында индекстелетін ғылыми журналдарда, ұлттық рецензияланатын басылымдарда жариялау, сондай-ақ жетекші халықаралық және отандық ғылыми конференциялар аясында баяндама жасау арқылы таратылып, мақұлдаудан өткізілді. Диссертация материалдары негізінде барлығы 6 ғылыми мақала жарияланды, оның ішінде 2 мақала Scopus базасында индекстелетін журналдарда, ал 4 мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда жарық көрді:

Yeleussiz, A., & Qanay, G. (2025). Media literacy in Kazakhstan: Educators' perspectives and policy implementation. *Journal of Curriculum Studies Research*, 7(1), 1–25. <https://doi.org/10.46303/jcsr.2025.1> (63 percentile)

- Yeleussiz, A. (2024). Exploring EFL teachers' perceptions of media literacy in Kazakhstan. *Journal of Social Studies Education Research*, 15(1), 282–316. <https://www.jsser.org/index.php/jsser/article/view/5341> (57 percentile)
- Yeleussiz, A. B. (2024). Measuring pedagogical-didactical media literacy competencies of EFL teachers. *Bulletin of Toraighyrov University. Pedagogics Series*, 3(2024), 77–90. <https://doi.org/10.48081/wcdv3555>
- Yeleussiz, A., & Tankibayeva, M. K. (2024). Assessing teachers' media literacy competencies in secondary education. *Bulletin. Series: Pedagogical Sciences*, 75(4). <https://doi.org/10.48371/PEDS.2024.75.4.014>
- Yeleussiz, A., Amangeldi, A., & Serpen, M. (2024). Stakeholder perceptions of new media's impact on English skills and media literacy: A case study of one school. *Bulletin of Toraighyrov University. Pedagogics Series*, 1(1), 44–55. <https://doi.org/10.59941/2960-0642-2024-4-21-32>
- Yeleussiz, A. (2024). Exploration of stakeholders' perceptions and understandings of media literacy: A case study of one school. *Bilim–Obrazovanie*, (4), 21–32. <https://doi.org/10.59941/2960-0642-2024-4-21-32>

Сонымен қатар, Scopus дерекқорында индекстелетін Q1 санатындағы журналда тағы бір мақала қаралу (рецензиялау) үдерісінде тұр:

- Yeleussiz, A., Qanay, G. & Courtney, M. (under review). Towards Media-Literate Teaching in Kazakhstan: How Teacher and School Factors Shape Policy and Practice. *Asia-Pacific Journal of Education*. (85 percentile)

Зерттеу нәтижелері үш ірі халықаралық конференцияда ұсынылып, ғылыми қауымдастық тарапынан талқыланды. Бұл зерттеудің әдіснамалық негізінің және ғылыми тұжырымдарының сенімділігін одан әрі растайды:

- Yeleussiz, A. (2025, September 9–12). *Media literacy in Kazakhstan: Educators' perspectives and policy implementation* [Paper presented]. European Conference on Educational Research (ECER) 2025, Network 06: Open Learning: Media, Environments and Cultures, University of Belgrade, Serbia.
- Yeleussiz, A., & Qanay, G. (2024, August 27–30). *Exploring teachers' media literacy in schools in Kazakhstan* [Paper presented]. European Conference on Educational Research (ECER) 2024, Network 06: Open Learning: Media, Environments and Cultures, Nicosia, Cyprus.
- Yeleussiz, A. (2024, June 6–9). *Media literacy of English as a Foreign Language teachers in Kazakhstan* [Paper presentation]. Central Eurasian Studies Society (CESS) Annual Conference 2024, Turan University, Almaty, Kazakhstan.

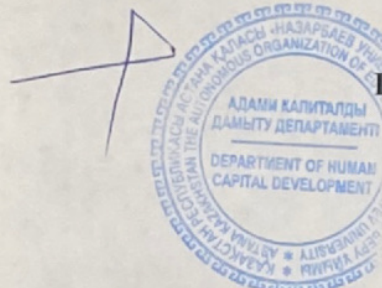
Сонымен қатар, *Exploring EFL Teachers' Media Literacy in Kazakhstan* мақаласы American Educational Research Association (AERA) 2026 жылдық конференциясына қабылданды. Конференция Лос-Анджелес қаласында (АҚШ) өтеді және мақала “Preservice & Practicing Teachers Navigating Digital Spaces” атты SIG Media, Culture, and Learning сессиясы аясында ұсынылатын болады. Бұл мақұлдау халықаралық ғылыми сараптамадан сәтті өтіп, зерттеудің өзектілігі мен сапасын растайды.

Зерттеуші өз біліктілігін тек жарияланымдармен ғана емес, сонымен қатар халықаралық кәсіби даму бағдарламалары арқылы да арттырды. 2023 жылы зерттеуші Польшадағы Силезия университетінің ішкі гранты арқылы мәдениетаралық коммуникация бойынша кәсіби дамудан өтті. Сол жылы Ұлыбританиядағы Сассекс университетінің ұйымдастыруымен өткен білім беру саласындағы зерттеу курсына

қатысты. 2024 жылы Португалияда European Educational Research Association ұйымдастырған жас зерттеушілерге арналған оқу курсын сәтті аяқтады. Сонымен қатар, зерттеуші Кембридж университеті Вулфсон Колледжінің құрылымында ғылыми тағылымдамадан өтіп, халықаралық ғылыми қауымдастықпен тығыз байланыста зерттеу жұмысын жүргізді. Бұл кәсіби даму зерттеудің әдіснамалық негізін нығайтып, ғылыми әсерін арттыруға ықпал етті.

Зерттеу жұмысының құрылымы: Диссертация жеті тараудан, пайдаланылған әдебиеттер мен қосымшалар тізімінен тұрады. Ғылыми жұмыстың жалпы көлемі 284 бетті құрайды.

Отандық ғылыми кеңесші,
Назарбаев Университеті
Жоғары білім беру мектебінің
Ассистент профессоры, PhD

Г. Ә. Қанай